

INVESTERINGSVOORSTEL AAN HET ALGEMEEN BESTUUR

Aandachtshouder ing. A.E.H. van Helvoirt-Looman

Vergadering : 4 juli 2017
Agendapunt : 12.

Bijlagen : 1. Stappenplan
Zutphen
2. Stappenplan
Duiven

Onderwerp : Uitvoeringsstrategie
energieneutraliteit; Ontwikkeling
windenergielocaties

Informatie bij : ing. E.H.A. Muntinga
manager Technische
Ondersteuning

Telefoon : (0314) 369 581

E-mail : a.muntinga@wrij.nl

Programma : waterketen
Projectnummer :
Projectnaam : Uitvoeringsstrategie energieneutraliteit; Ontwikkeling
windenergielocaties
Beleidsprestatie : niet van toepassing
Bruto krediet : € 1.250.000
Inkomsten : € 0
Netto krediet : € 1.250.000
Startmaand project : juni 2017
Eindmaand project : december 2019

Advies

1. Een leidende rol te kiezen voor de fase om te komen tot de benodigde vergunningen voor windenergie op de locaties Nieuwgraaf en Zutphen en na deze fase onze rol te heroverwegen.
2. De 'uitgangspunten, principes en werkwijze voor participatie' richtinggevend vast te stellen voor de locaties Nieuwgraaf en Zutphen.
3. De 'stappenplannen voor ontwikkeling windenergielocaties Zutphen en Nieuwgraaf' vast te stellen.
4. Een krediet van € 1.250.000,- beschikbaar te stellen voor 'de ontwikkeling en planuitvoering van de windenergielocaties Zutphen en Nieuwgraaf'.

Advies van de bestuurlijke commissie Waterketen aan het college van dijkgraaf en heemraden:

Het voorstel is behandeld in de commissievergadering van 13 juni 2017. De commissie vraagt het college:

- 1) om in het voorstel iets meer te zeggen over de manier waarop de winst wordt vormgegeven: Wat is de waardecreatie van deze investering? (bijvoorbeeld in Kwh/geld/etc.);
- 2) of een bijgestelde businesscase in de stappenplannen kan worden opgenomen.

Reactie van het college van dijkgraaf en heemraden:

Naar aanleiding van de vragen van de commissie wordt het voorstel met aanvullingen voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Inleiding

Het algemeen bestuur heeft in de vergadering van 14 maart 2017 de uitvoeringsstrategie energieneutraliteit vastgesteld en ingestemd met start van de ontwikkeling van windenergie voor locaties Duiven Nieuwgraaf (twee turbines) en Zutphen De Mars (één turbine). In Zutphen is inmiddels aangesloten bij het lopende planologische proces van IJsselwind, is het bestuurlijk overleg voortgezet en wordt ambtelijk gewerkt aan het opstellen van het MER. Het vervolgonderzoek voor de haalbaarheid van een windmolen op een waterkering is gestart.

In Duiven is zowel bestuurlijk als ambtelijk het contact voortgezet met de gemeente Duiven. Het verzoek tot planologische medewerking (principeverzoek) aan de gemeente is ingediend en de contacten met de omgeving zijn opgepakt.

In de uitvoeringsstrategie zijn ook andere stappen benoemd waaronder verkenningen naar zonne-energie, biogas en gebiedsinitiatieven. We krijgen dit organisatorisch op dit moment niet gelijktijdig opgepakt en leggen prioriteit bij de beide windlocaties. Het traject om te komen tot zonnepanelen op het dak van het kantoor is inmiddels als project opgestart. De andere onderdelen worden op korte termijn opgepakt en dat zal leiden tot nadere bestuursvoorstellen in de tweede helft van 2017.

Voorliggend voorstel beschrijft hoe het waterschap invulling zal geven aan de ontwikkeling van beide windenergielocaties.

Het stuk gaat achtereenvolgens in op:

- Rol, verantwoordelijkheid en taakopvatting.
- Uitgangspunten, principes en werkwijze voor participatie.
- Stappenplannen.
- Kredietaanvraag.

Eerder genomen besluiten

Het algemeen bestuur en het college van dijkgraaf en heemraden hebben de afgelopen jaren diverse besluiten genomen om te komen tot duurzaamheid, energieneutraliteit en de opwekking van duurzame energie. We noemen hieronder het meest recente en meest relevante besluit:

Het algemeen bestuur heeft in de vergadering van 14 maart 2017 besloten om:

1. Kennis te nemen van de onderzoeken 'Duurzame energie bij Waterschap Rijn en IJssel' en de 'Quickscan kansen zonne-energie projecten'.
2. Maximaal in te zetten op het bereiken van energieneutraliteit in 2025.
3. De locatieplannen voor Duiven Nieuwgraaf, Olburgen, Zutphen De Mars en De Pol bij Etten vast te stellen.
4. In te stemmen met de uitvoeringsstrategie energieneutraliteit:
  - a. start ontwikkeling van windenergie voor locatie Duiven Nieuwgraaf;
  - b. start ontwikkeling van windenergie voor locatie Zutphen De Mars;
  - c. start nadere uitwerking van zonne-energie op eigen RWZI-terreinen en eigen gebouwen;
  - d. nader onderzoek van de mogelijkheid extra elektriciteit uit biogas;
  - e. verkenning van (aansluiting op) gebiedsinitiatieven voor duurzame energieopwekking bij locaties Olburgen en De Pol Etten;

Periodiek de voortgang energieneutraliteit te monitoren en noodzaak tot interventies of versnelling vast te stellen. Een (alsnog) verdere ontwikkeling van windenergie op voornoemde locaties blijft een optie en uiterlijk in 2020 te besluiten over hoe te komen tot 100% energieneutraliteit.

Onderbouwing

1.1 Het is belangrijk om bewust te kiezen vanuit welke positie de volgende fase wordt doorlopen.

Met de locatieplannen en met name vanwege het zorgvuldig doorlopen proces van communicatie en overleg met omwonenden, gemeentebestuurders en andere stakeholders hebben we een goede basis gelegd voor de ontwikkeling van de windlocaties Zutphen en Duiven. De nu te beginnen fase van projectontwikkeling bestaat uit het doorlopen van de planologische procedure met het doel om alle benodigde vergunningen te verkrijgen. We kunnen in deze fase kiezen uit een leidende rol of we kunnen de ontwikkeling bij een ontwikkelaar neerleggen. Nadat we de vergunningenprocedures hebben doorlopen kan deze positiekeuze weer worden heroverwogen.

Voor de fase van procedures en vergunningen wordt voorgesteld om te kiezen voor een leidende rol om zelf te ontwikkelen om de volgende redenen:

- Het waterschap zelf ervaart de gevolgen van klimaatveranderingen en wil daarom zelf de verantwoordelijkheid op zich nemen om energieneutraal te worden.
- Een innovatieve en proactieve rol past bij de taakopvatting en visie van het waterschap.
- Het zelf ontwikkelen en leiding geven geeft de meeste ruimte voor proces- en financiële participatie en voor overleg met omwonenden en onze ingezetenen.
- Het waterschap wil volledig zeggenschap over het RWZI-terrein (Duiven) en de dijk (Zutphen) behouden.
- Het zelf ontwikkelen geeft het meeste zicht op optimale financiële revenuen uit de projecten.

Deze taakopvatting betekent dat wij in deze fase, de volgende taken op ons nemen:

- Een leidende en actieve rol in de dialoog met de omgeving, afstemming met collega bestuurders en concretisering van proces- en financiële participatie.
- Het waterschap neemt de rol van initiatiefnemer in de planologische procedure, doet het 'principeverzoek', vraagt de vergunningen aan en wordt eigenaar van de vergunningen.
- Het waterschap is opdrachtgever voor alle noodzakelijke (milieu-)onderzoeken.
- Het waterschap draagt alle (voor-) investeringen en risico's.

Het afstaan van de leidende positie en de verdere ontwikkeling nu onderbrengen bij een projectontwikkelaar levert wel voordeel op in die zin dat we er minder druk mee worden en geen risico's lopen op inzet van middelen en capaciteit maar daarmee geven we ook de regie uit handen terwijl het juist in de komende vergunningenperiode belangrijk is om als regionaal waterschapsbestuur de afwegingen en dialoog met de omgeving als waterschap te voeren en niet over te laten aan een externe partij.

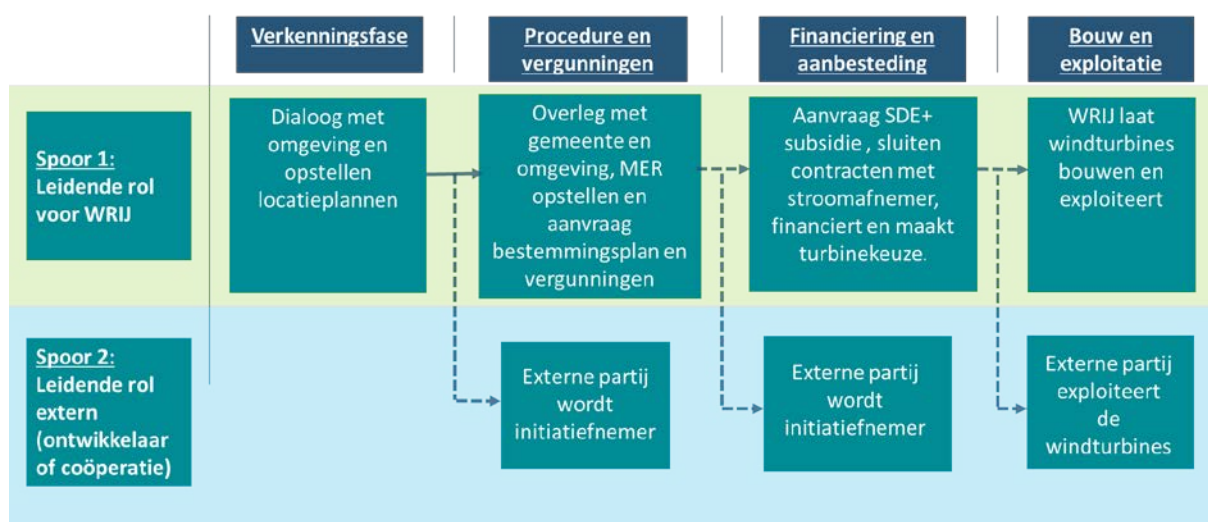
1.2 Na het doorlopen van de fase van 'procedures en vergunningen' kan de positie omtrent taakopvatting worden heroverwogen.

Deze taakopvatting geldt voor de periode tot en met de vergunningen. Of onze taakopvatting voor de fasen daarna (te weten 'de financiële voorbereiding en aanbesteding', 'de bouw' en 'de exploitatie') hetzelfde blijft wordt tijdens de komende fase nader uitgewerkt. Het is denkbaar dat het project te zijner tijd (deels) zal worden overgedragen aan derden; een marktpartij of een duurzame energiecoöperatie. Bij de verdere uitwerking van deze ontwikkeling zal moeten blijken welke uitgangspunten daarvoor bepalend zullen zijn. Een belangrijk uitgangspunt is in ieder geval dat het waterschap eigenaar wil blijven van de garanties van oorsprong (GVO's); dat zijn de administratieve eigendomsbewijzen dat de stroom op duurzame wijze is opgewekt en dat deze in de duurzaamheidsdoelstelling van het waterschap meetellen.

Op basis van nader op te stellen business cases in de komende fase zal meer zicht ontstaan omtrent de gewenste positionering in de volgende fasen.

1.3 Met de aanpak waarbij we per fase bewust positie kiezen blijven we wendbaar en kunnen we op basis van voortschrijdend inzicht en risico's kiezen wat het beste past bij het waterschap

Onderstaande figuur geeft schematisch weer dat het waterschap tijdens het proces van ontwikkeling door kan gaan met een leidende rol (spoor 1) of tussentijds over kan stappen naar externe ontwikkeling (spoor 2).

De juridische en organisatorische consequentie van deze keuze is dat het waterschap de taken in deze fase uit zal voeren als overheidsorganisatie. Wellicht kan op termijn het oprichten van een andere rechtspersoon, bijvoorbeeld een BV wenselijk zijn. Deze varianten worden de komende periode nader uitgewerkt.

2.1 Voor het vervolgproces is het belangrijk om een kader mee te geven voor de participatie zodat we in de komende fase ook helderheid kunnen geven naar het gebied.

In het algemeen bestuursbesluit van 14 maart 2017 betreffende ‘uitvoeringsstrategie energieneutraliteit’ is over participatie het volgende besloten:

Onder ‘participatie’ verstaan we zowel procesparticipatie (het betrekken van de omgeving door verschillende vormen van dialoog) als het delen van financiële revenuen in brede zin. Waterschap Rijn en IJssel is van mening dat bij een grote ruimtelijke ingreep als een windproject de lusten en lasten gedeeld moeten worden en dat participatie daarbij kan helpen. Waterschap Rijn en IJssel zal zich vanzelfsprekend houden aan de wettelijke kaders betreffende participatie en de mogelijke rol van een waterschap.

Hoewel details later worden ingevuld, is het de intentie van Waterschap Rijn en IJssel om een deel van de revenuen te delen, echter de mate waarin gedeeld kan worden kan nu nog niet bepaald worden omdat:

- 1. Per locatie maatwerkoplossingen mogelijk zijn, mede afhankelijk van de wensen van de betreffende gemeente en omgeving.*

2. De gedetailleerde en werkelijke business case pas in de loop van enkele jaren kan worden ingevuld en deze afhankelijk is van een aantal nu nog onduidelijke factoren, zoals:
- Afstemming met andere initiatieven in de omgeving (bv. IJsselwind)
  - De vergoeding voor de geleverde stroom;
  - De kostprijs van windturbines en netaansluiting;
  - De rentestand.

Om te komen tot een kader voor de participatie is gekeken naar wat wettelijk is geregeld, wat er aan maatschappelijke normen is ontstaan, welke ontwikkelingen we in den lande zien en hoe er regionaal wordt geopereerd. Het is belangrijk om voor onszelf positie te kiezen maar ook rekening te houden met hetgeen andere initiatiefnemers doen in de participatie.

In onderstaande tabel is een en ander weergegeven. Wettelijk is er niets geregeld. De vereniging van projectontwikkelaars hanteert een gedragscode waarbij ca. van 6% de winst beschikbaar is voor financiële participatie. De vereniging van omwonenden adviseert een percentage van 20%.

Dit laatste percentage zien we ook terug bij IJsselwind. Het begrip winst zal hierbij nader moeten worden uitgewerkt en in absolute zin is deze afhankelijk van de nader uit te werken business cases.

		Percentage van de winst
Bestaande Windpark Zutphen	2005	0
Bestaande Windpark Duiven	2014	0
Windpark Deventer	2015	10
Windpark Nijmegen	2016	20
NWEA (de windsector), gedragscode	2017	6
NLVOW, vereniging van omwonenden windparken	2017	20
Te ontwikkelen windpark Zutphen, IJsselwind	2019	20
Windparken in ontwikkeling langs A16, Noord Brabant	2019	25*

* percentage van eigendom

Op basis van bovenstaande lijkt het redelijk om richtinggevend uit te gaan van de genoemde 20% en daarmee sluiten we aan bij de adviezen van de Nederlandse vereniging van omwonenden van windmolens, maar ook bij vergelijkbare projecten in Nederland en ook bij de aanpak van IJsselwind op de locatie Zutphen.

Voor de participatie wordt voorgesteld om de volgende richtinggevende uitgangspunten te hanteren:

- Het waterschap heeft geen winstoogmerk en dat betekent dat de winst op windenergie indirect ten goede komt aan alle belastingbetalers van het waterschap.
- Het waterschap is echter ook van mening dat bij een grote ruimtelijke ingreep als een windproject de lusten en lasten gedeeld mogen worden met het gebied en dat participatie daarbij kan helpen en daarmee vinden we het legitiem om een gedeelte van deze winst te vertalen naar het directe gebied rondom de windmolens.
- Het waterschap hanteert daarbij als richtinggevend uitgangspunt dat 20% van de winst van het betreffende windenergieproject toekomt aan de directe omgeving. Het gaat hier om een bovenwettelijke, vrijwillige financiële participatie.

- Met omwonenden, buurtschappen en organisaties rond de windprojecten zal overlegd worden over de mogelijke en wenselijk vormen van financiële participatie en begrenzing. Dit overleg heeft tot doel om tot maatoplossingen te komen.

Deze uitgangspunten zullen nader worden uitgewerkt waarbij ook de juridische, financiële en fiscale aspecten worden meegenomen. Tevens zal daarbij worden gekeken hoe het waterschap financiële participatie langjarig op een efficiënte wijze kan organiseren.

3.1 De stappenplannen geven inzicht in de planologische procedure, de mijlpalen en beslismomenten.

Stappenplan Zutphen

Het gaat in Zutphen om één turbine op de dijk langs het Twentekanaal. Met deze locatie kunnen we aansluiten op het lopende initiatief van IJsselwind. IJsselwind is een samenwerkingsverband van vier coöperaties. IJsselwind wil twee windturbines realiseren. Het waterschap wil één windturbine realiseren. De gemeente ziet beide initiatieven als één windpark en heeft aan IJsselwind en het waterschap gevraagd een vernieuwd principeverzoek tot medewerking aan de planologische procedure bij de gemeente in te dienen. Met IJsselwind is afgesproken om daar waar mogelijk en zinvol, samen op te trekken om zo efficiënt mogelijk de planologische procedure te doorlopen. Het gaat hierbij met name om gezamenlijke communicatie, onderzoeken, studies en plannen. Bij de uitwerking van een stappenplan voor Zutphen is hier zoveel mogelijk op ingespeeld.

Op basis van dit stappenplan wordt in 2017 gestart met de planologische procedure voor Zutphen. De raden van de gemeenten waar de vier energiecoöperaties zitting hebben besluiten medio 2017 over voortzetting van de voorfinanciering van het initiatief van IJsselwind. Daarna besluit de gemeente Zutphen over de planologische medewerking. Eind 2017 wordt besluitvorming van ons college van dijkgraaf en heemraden verwacht betreffende de watervergunning en beleidsregel windmolen op kering. In bijlage 1 is het stappenplan van de locatie Zutphen weergegeven.

Stappenplan Duiven

Deze locatie heeft betrekking op twee windturbines. Bij de gemeente Duiven is het principeverzoek tot medewerking aan de planologische procedure ingediend. Besluit hierover zal naar verwachting in het najaar van 2017 plaatsvinden.

Daarna wordt gestart met de planologische procedure. Het stappenplan van de locatie Duiven is in bijlage 2 weergegeven.

4.1 De fase van procedures en vergunningen is een periode van bijna drie jaar waarin diverse procedures doorlopen gaan worden, veel studies en onderzoeken worden uitgevoerd op twee locaties en in continue dialoog met onze omgeving.

De totale kosten om vergunningen te verkrijgen voor drie windmolens op twee locaties zijn geraamd op € 1.250.000,- inclusief BTW. Dit is gebaseerd op een verwachte looptijd van bijna drie jaar om de vergunning te verkrijgen waarbij we afhankelijk zijn van externe besluitvormingsprocessen en bezwaar- en beroepsprocedures die de doorlooptijd kunnen beïnvloeden.

4.2 Tijdens de fase 'procedures en vergunningen' creëren we meerwaarde op diverse gebieden.

Met de ontwikkeling van windenergie op de locaties Duiven en Zutphen kan een grote stap gezet worden om energieneutraal te worden in 2025. Op deze locaties zijn drie windmolens beoogd waarmee 16 tot 22 miljoen kWh duurzaam opgewekt kan worden.

Uitgaande van een verwacht energieverbruik van het waterschap in 2025 van 28 miljoen kWh eq. kan via windenergie 55% tot 75% van de energieneutraliteit doelstelling gerealiseerd worden.

Door als initiatiefnemer een leidende rol te nemen investeert het waterschap in de duurzame relatie met de omgeving, de naaste burens en het gebied. Het waterschap speelt daarbij een belangrijke rol in de dialoog over en de transitie naar een algemeen duurzame energiehuishouding in de regio. Gesprekken en projecten over duurzame energie creëren meer bewustzijn en stimuleert andere duurzame ontwikkelingen en samenwerkingen.

Met de realisatie van de windturbines ontstaan ook kansen voor het ontwikkelen van innovatieve concepten op en bij de bedrijventerreinen en RWZI's, zoals de aanleg van 'smart-grids', leveren achter de meter, energieopslag, etc.

Windenergie is een kosten efficiënte energievorm. Het waterschap zet in op een mix van wind, zon en extra biogas. Voor deze duurzame energietechnieken gelden, gegeven de huidige omstandigheden, terugverdientijden van ca. 6 tot 12 jaar (exclusief BTW, inclusief SDE subsidie). Windenergie heeft in vergelijking met zon en extra biogasopwekking een gunstige terugverdientijd. Dit is gebaseerd op de huidige cijfers en marktomstandigheden, waarvan de belangrijkste de stroomprijzen, de SDE subsidie, de turbineprijzen en de rentestand zijn. De winst uit de exploitatie van 3 windturbines wordt op dit moment geschat tussen € 140.000,- per jaar (exploitatie als overheid, geen BTW aftrek) en € 370.000,- per jaar (exploitatie als BV, wel BTW aftrek).

Kosten

In de fase van procedures en vergunningen worden veel onderzoeken en studies uitgevoerd zoals onderzoeken t.b.v. de MER maar ook vervolgonderzoeken naar de mogelijkheid van een windmolen op een kering, radartoetsen, micro situering locatiestudies, juridische onderzoeken, etc. De kosten voor deze onderzoeken zijn geraamd op € 250.000,-.

De proceskosten in deze fase zijn geraamd op € 650.000,-. Deze kosten zijn evenredig verdeeld over de looptijd van bijna drie jaar en bestaan voornamelijk uit uren die het projectteam inzet voor het begeleiden van onderzoeken, voor het doorlopen van vergunningstrajecten en procedures en voor de bijbehorende dialoog met de omgeving.

Om deze fase van procedures en vergunningen te doorlopen is voorzien in een projectteam bestaande uit in- en externe medewerkers met expertise op het gebied van omgevingsmanagement, communicatie, projectontwikkeling, projectmanagement en windenergie. Het verkrijgen van de vergunningen die nodig zijn voor de bouw van windmolens betreft een traject van bijna drie jaar. In deze periode worden voor beide locaties vergunningen aangevraagd en begeleid en diverse onderzoeken uitgevoerd en begeleid. Voor dit deel van de projectontwikkeling wordt uitgegaan van een gemiddeld besteding van twee à drie mensdagen per week. Daarnaast zal veel dialoog gevoerd worden met alle stakeholders in onze omgeving. Het is van belang de omgeving intensief te blijven betrekken bij het ontwikkelproces van windenergie. Het continu in dialoog zijn met onze stakeholders is een tijdsintensief traject. Om met stakeholders in contact te blijven besteedt een omgevingsmanager gemiddeld twee dagen per week aan de voorbereiding en het hebben van overleg met omwonenden, gemeenten, energie-coöperaties en andere stakeholders van de locaties Zutphen en Nieuwgraaf.

Naast het ontwikkelproces en de communicatie met de omgeving komen in deze fase ook andere zaken aan de orde. Zo zal nader onderzoek gedaan worden naar de rol van het waterschap in de volgende fase, naar de eventuele ondernemersvorm die daarbij past en wordt de verdere invulling van participatie inclusief alle juridische en financiële aspecten uitgewerkt. Niet alleen door het projectteam maar ook door medewerkers van zeker zes units wordt in meer of mindere mate meegewerkt aan de ontwikkeling van windenergie. Om het totaal van alle bovengenoemde activiteiten te plannen en te monitoren zal een dag per week besteed worden aan projectmanagement.

Aan leges en onvoorziene kosten is een bedrag van € 350.000,- opgenomen. Het betreft leges voor diverse vergunningen. Leges voor de omgevingsvergunning zijn gebaseerd op de kosten voor bouw van drie turbines, de masten en de infrastructuur en deze leges zijn van toepassing tijdens het vergunningentraject. De leges voor de omgevingsvergunning zullen naar verwachting ca. € 200.000,- bedragen. Daarmee is ca. € 150.000,- euro opgenomen voor onvoorziene kosten.

Kasritme

Jaar	Uitgaven	Inkomsten
2017	€ 350.000	€
2018	€ 450.000	€
2019	€ 450.000	€
2020	€	€
2021	€	€

Na de fase van procedures en vergunningen volgt een fase van voorbereiding financiering en aanbesteding. Direct aansluitend op deze fase kan overgegaan worden tot bouw van de windmolens. Onderstaande tabel geeft inzicht in de verwachte kosten per fase indien het waterschap ervoor kiest om in elke fase zelf te investeren.

Projectfase	planning	investering
procedures en vergunningen	2017-2019/2020	€ 1.250.000
voorbereiding financiering en aanbesteding	2019/2020	€ 500.000
bouw	2020/2021	€ 11.000.000

De genoemde bedragen zijn inclusief BTW. Afhankelijk van de rechtsvorm waarin de ontwikkeling van windenergie gaat plaatsvinden kan de BTW component mogelijk komen te vervallen.

Meerjarenprogrammering

De investering voor deze fase van windenergie is niet opgenomen in de meerjarenprogrammering van het programma Waterketen 2017-2020 aangezien de uitvoeringsstrategie energieneutraliteit toen nog niet besloten was.

In de perspectievennota 2018-2021 is in het programma Waterketen, windenergie opgenomen inclusief eventuele eigen investering in de bouw van windmolens.

Personele consequenties

De personele inzet voor de uitvoeringsstrategie energieneutraliteit is fors, zoals eerder in deze notitie is toegelicht. Bij de begroting 2018 zal dan ook extra eigen formatiecapaciteit worden gevraagd. Belangrijk is om eigen kennis en ervaring op te bouwen en niet te afhankelijk te worden van extern advies.

Om een goede start te kunnen maken met de uitvoeringsstrategie zal vooruitlopend op het vaststellen van het formatieplan op korte termijn extra capaciteit geworven worden. De werktitel voor deze functie is 'energiemakelaar'.

Taak

Zuiveringsbeheer

Gevolgen exploitatie

-

Kanttekeningen

De fase van procedures en vergunningen voor de ontwikkeling van windenergie kent verschillende risico's. De belangrijkste zijn:

- afwijzing principeverzoek door gemeente;
- vertraging door bezwaar en beroep;
- niet verkrijgen van de vereiste vergunningen.

Doordat we per fase bepalen of en hoe we verder gaan creëren we flexibiliteit in het proces en kunnen we de ontwikkelingen en risico's meewegen in het besluitvormingsproces.

Qua beheermaatregelen anticiperen we op de risico's door een zorgvuldig proces met goede afstemming met zowel gemeenten als omgeving. Dit geeft geen garanties en we zijn afhankelijk van besluitvorming door de gemeenten. Ook de vertragingen van bezwaar en beroep zijn aspecten die we waarschijnlijk niet kunnen voorkomen maar door te kiezen voor een zorgvuldig planologisch proces proberen we wel succesvol te zijn op het verkrijgen van de benodigde vergunningen.

In de programmering (perspectievennota) zijn we enigszins flexibel in het uitvoeringsjaar.

Juridische consequentie

-

Communicatie

De communicatie met de omgeving ligt niet stil na het algemeen bestuursbesluit over Energieneutraliteit. De uitgangspunten die we hanteerden in de eerdere communicatie, zetten we voort in de fase van procedures en vergunningen voor windenergie op de locaties Zutphen en Duiven. De communicatie richt zich op het proces, met als doel om de mate van acceptatie bij de omgeving zo groot mogelijk te laten zijn en invulling te geven aan participatie.

Belangrijke stakeholders blijven omwonenden en gemeenten. Daarnaast zijn er specifieke energiecoöperaties en spelers per locatie, die we betrekken in het proces. Hoe en wanneer gecommuniceerd wordt, blijft maatwerk per locatie.

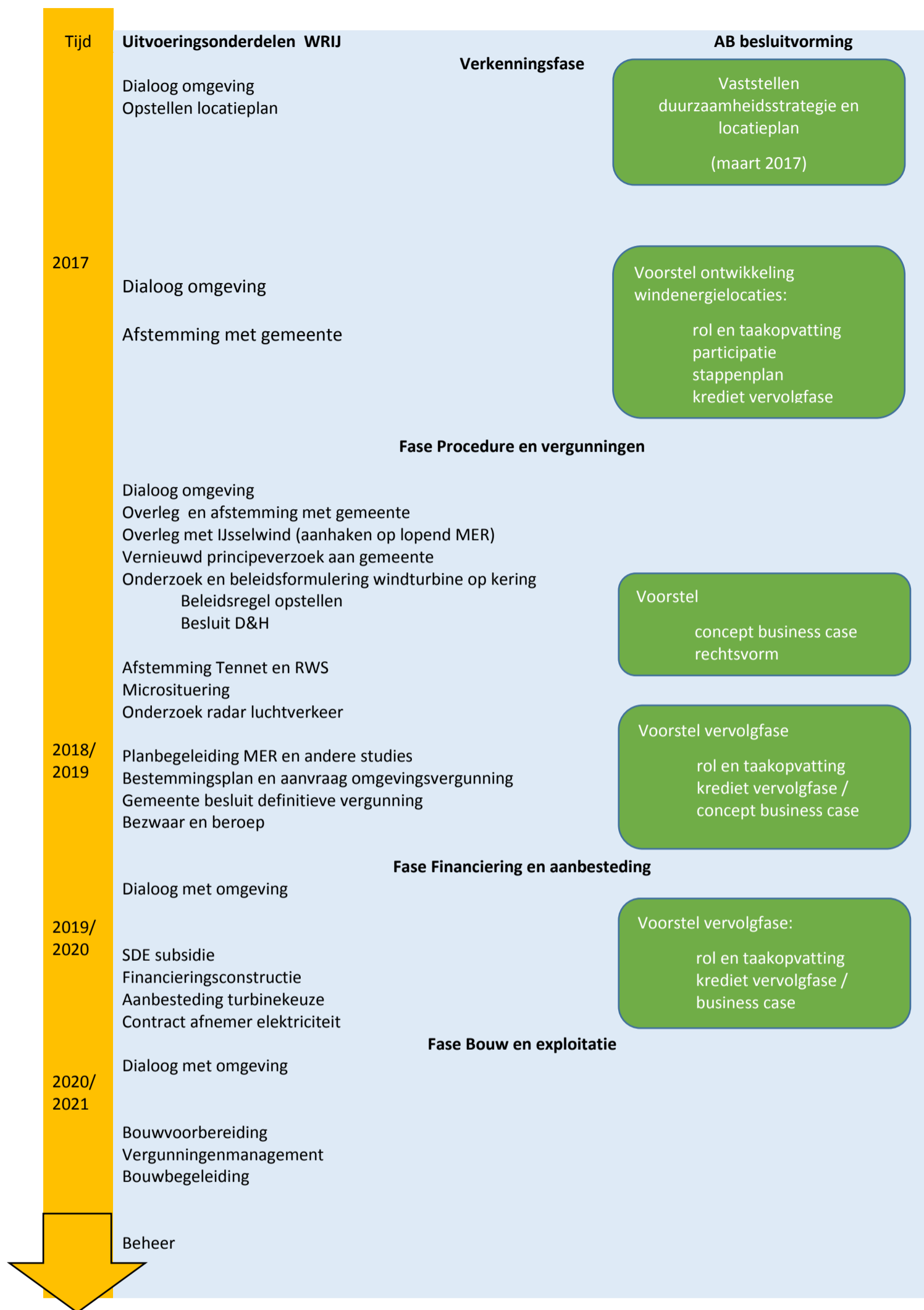
Het vervolgtraject Energieneutraliteit is breder dan de twee windlocaties Zutphen en Duiven. Daarom wordt gewerkt aan een bredere strategie (dus incl. sporen wind, zon, biogas, gebiedsinitiatieven) hoe wij willen omgaan met de omgeving, met welke boodschap, naar wie, etc. De opgedane ervaring bij wind energie vormt hier een onderdeel van.

Planning/routing

Algemeen bestuur (besluit)

4 juli 2017

Bijlage 1: Stappenplan Zutphen

Bijlage 2: Stappenplan Duiven

